

individualizma i tehnicizma, za koju nema objektivnog morala, u radu se ističe stajalište o čovjeku kao etičkom biću, koje na temelju suda pravilnog uma dolazi do spoznaje naravnog moralnog zakona koji se stalno nameće i čini osnovu sveukupnog morala. »Taj zakon može razaznati svaki normalan čovjek koji se pravilno služi svojim umom. Na kraju biva vidljivo kako se eugenika, nova, kao i stara, u svojim posljedicama razotkrila kao pseu-

doznanost, tj. znanost stavljena u službu ideologije na znanstven način.«

Zbornik daje kvalitetan hrvatski inozemni doprinos razvoju hrvatske teološke misli te će biti posebno koristan pastoralnim djelatnicima, ali i svima koje zanima ta, po mnogo čemu, izazovna tematika. Rješenje naslovnice i ovoga je puta uspješno ostvarila Romana Kašaj.

Adolf Polegubić

Ana Thea FILIPOVIĆ, *U službi zrelosti vjere i rasta osoba. Katehetska i religijskopedagoška promišljanja u suvremenom kontekstu, Glas Koncila, Zagreb, 2011., 283 str.*

Izdavačka kuća Glas Koncila objavila je početkom ljeta knjigu dr. sc. Ane s. Thee Filipović *U službi zrelosti vjere i rasta osoba. Katehetska i religijskopedagoška promišljanja u suvremenom kontekstu*. Osim uvoda, zaključka, upitnika o župnoj katehezi u Zadarskoj nadbiskupiji i popisa literature, knjiga sadrži pet poglavlja sa sljedećim naslovima:

1. poglavlje – Temeljni pojmovi i polazišta (str. 9-43)
2. poglavlje – U žarištu katehetskog i religijskopedagoškog promišljanja (str. 45-95)
3. poglavlje – Župna kateheza u Crkvi u Hrvatskoj – empirijski vid (str. 97-158)
4. poglavlje – Školski vjeronauk i župna kateheza – prema odnosu povjerenja i suradnje (str. 159-186)
5. poglavlje – Modeli i značenje školskog vjeronauka u europskom kontekstu (str. 184-214).

Sâm naslov knjige *U službi zrelosti vjere i rasta osoba. Katehetska i religijskopedagoška promišljanja u suvremenom kontekstu* na neizravan način daje naslutiti o čemu će biti u knjizi govora. U životu Crkve postoje različita sredstva odnosno djelovanja koja njezinim članovima pomažu da dođu do zrelosti vjere u kojoj se očituje i rast osobe u svim dimenzijama. Autorica knjige dr. sc. Ana s. Thea Filipović zaustavlja se na katehetskom djelovanju u konkretnom sadašnjem trenutku ostvarivanja Crkve i društva u Republici Hrvatskoj, razmišljajući i na temelju katehetsko-pastoralnog iskustva Crkve u Europi i svijetu. Sama naglašava nakanu knjige kada kaže da želi »uvesti čitatelje u suvremeno poimanje kateheze u Crkvi te ih provesti kroz različita područja katehetskog promišljanja i djelovanja koja obilježavaju današnji trenutak Crkve i društva« (str. 7).

Katehetsko djelovanje u Crkvi, kao i cjelokupno njezino djelovanje suočava se s krizom vjere i vjerske prakse članova Isusove zajednice koja se očituje u neprihvatanju cjelovitoga nauka Crkve, nebrige za vlastiti vjerski odgoj i obrazovanje, indiferecentnosti i nedovoljnom svjedočenju kršćanskoga identiteta u sekulariziranom, pluralnom i postmodernom društvu. Da bi se došlo do rasta u ozbiljnosti vjere i vjerskoga života u osobnom prihvaćanju, životu u župnoj zajednici i društvu koje po sebi u mnogočemu gubi obilježja kršćanskoga društva, potreban je unutar cjelokupnoga ostvarivanja i djelovanja Crkve i kvalitetno osmišljen proces katehizacije koji se najredovitije ostvaruje u vjeronauku u školi i raznim oblicima župne kateheze. Zato i autorica razmišlja, uočavajući konkretno stanje Crkve u Republici Hrvatskoj, ali joj nisu strana ni inozemna iskustva, što bi trebalo učiniti vidljivijim i djelotvornijim u cjelokupnom katehetskom i pastoralnom djelovanju mjesne Crkve kojoj ona sama pripada.

Prvo poglavlje knjige *Temeljni pojmovi i polazišta* donosi razjašnjenje osnovnih pojmova kao što su: kateheza, katehetika, religijska pedagogija i religiozni odgoj. U ovom poglavlju, autorica razlaže navedene pojmove u njihovu povijesnom i suvremenom značenju. Tako objašnjava pojam kateheze od samih početaka Crkve pa do današnjeg vremena. Autorica nas vodi kroz vrijeme Novoga zavjeta, otačkoga razdoblja, razdoblja srednjega vijeka i novoga vijeka, osvrće se na katehetski pokret koji započinje krajem 19. st. i traje

do Drugoga vatikanskog koncila te na značenje i poticaje Drugoga vatikanskog koncila katehetskoj obnovi koja profilira aktualno poimanje kateheze u Crkvi.

Drugi dio prvoga poglavlja *Znanstveno promišljanje o katezezi* nakratko nas uvodi u godinu 1774. kada je provedena reforma teoloških učilišta u Austro-Ugarskoj Monarhiji pod vodstvom benediktinskog opata Franza Stephana Rautenstraucha, a po naredbi austrijske carice Marije Terezije i njezina sina Josipa II. Tom reformom katehetika se izdiže kao teološka disciplina koja se poučava ili kao grana pastorale teologije (koja se također uvodi kao zasebna teološka disciplina) ili kao zasebna teološka disciplina.

Krajem 19. st. i početkom 20. st. katehetika se otvara spoznajama i dostignućima odgojnih znanosti. Tako ona »širi svoj predmet istraživanja na religiozni odgoj u širem smislu, gdje pojam religioznosti nije posve istovjetan s kršćanskom vjekom« (str. 23). U tom kontekstu, rađa se i naziv religijska pedagogija. Budući da su u 20. st. katehetika i/ili religijska pedagogija u središte svoga zanimanja stavila naslovnike, morala se okrenuti suradnji s humanističkim i društvenim znanostima koje također poučavaju naslovnike u njihovom životnom ostvarenju.

U trećem dijelu prvoga poglavlja *Teološka i pedagoška legitimnost katehetskog djelovanja*, autorica pokušava dati odgovore na pitanja: je li moguće prenositi vjeru, je li moguće planirati i organizirati procese odgoja, rasta i sazrijevanja vjere, je li moralno dopustivo već od rane dobi odga-

jati u vjeri i tako djeci 'nametati' vlastita vjerska uvjerenja? To poglavlje zaključuje razmišljanjem o usmjerenju pojedinih koncilskih dokumenata i duha Drugoga vatikanskog koncila na katehezu te najvažnijim obilježjima postkoncilske kateheze.

U žarištu katehetskog i religijskogpedagoškog promišljanja naslov je drugog poglavlja knjige. Ovo poglavlje donosi »pregled aktualnih tema i pitanja kojima se bavi katehetika i religijska pedagogija kao znanstveno promišljanje o katezezi i religioznom odgoju« (str. 45). Pregled aktualnih tema »može zasigurno biti dobar smjerokaz u otkrivanju poslanja i stvaranju obrisa kateheze i religioznog odgoja za naše vrijeme« (str. 45). Tako autorica u ovom dijelu poglavlja progovara na temelju domaće i strane relevantne literature o: krizi prenošenja vjere i traženju nove katehetske paradigme, potrebi revizije procesa kršćanske inicijacije, novom promišljanju o temeljima kršćanske vjere, izazovima međureligijskog učenja, vjeronauku u kontekstu aktualnih trendova obrazovne politike i reforme, dječjoj teologiji i dječjoj duhovnosti te tematici i implikaciji spola i roda u katezezi i religioznom odgoju.

Aktualna pitanja katehetike i religijske pedagogije u Hrvatskoj donosi teme i zadatke »koji su proizašli iz promijenjenih društveno-političkih prilika u Hrvatskoj« (str. 85). Nezaobilazna je tema ponovnog uvođenja vjeronauka u školski odgojno-obrazovni sustav Republike Hrvatske. Ponovno uvođenje vjeronauka kao

školskoga predmeta tražilo je reformu studijskih programa na teološkim učilištima, brigu za permanentno obrazovanje vjeroučiteljica i vjeroučitelja, izradu nastavnih planova i programa za vjeronauk u školi, izradu novih vjeronaučnih udžbenika i priručnika za vjeroučiteljice i vjeroučitelje, uključivanje vjeronauka kao školskog predmeta u projekte Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i državnih agencija koje usmjeravaju obrazovnu praksu te redefiniranje župne kateheze. Župna kateheza koja je odigrala veoma važnu ulogu u vjerskom odgoju i obrazovanju mnogih generacija u prijašnjem, totalitarnom režimu, u okolnostima koje je donio demokratski proces u Republici Hrvatskoj početkom devedesetih godina prošloga stoljeća, traži novo osmišljavanje i zaživljavanje u župnim zajednicama. U aktualnim pitanjima katehetike i religijske pedagogije u Republici Hrvatskoj ne smije se zaboraviti uvođenje vjerskog odgoja u javne dječje vrtiće.

Treće poglavlje knjige progovara o *župnoj katezezi u Crkvi u Hrvatskoj*. Ovo poglavlje donosi razmišljanja o uvijek aktualnoj temi (ne)ostvarivanja župne kateheze u Crkvi u Republici Hrvatskoj i to na temelju dvaju autoričnih provedenih istraživanja, od kojih je prvo među župnicima Zadarske nadbiskupije 2006. godine, a drugo među studenticama i studentima pete godine Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 2009. i 2010. godine. Istraživanje provedeno među župnicima Zadarske nadbiskupije donosi nekoliko izazova koji se mogu sažeti,

kako pokazuje autorica, kao prijelaz od funkcionalno-liturgijske kateheze do kateheze u službi cjelovitog odgoja vjere te osmišljavanje egzistencijalno motivirane kateheze odraslih. Autorica donosi primjere obiteljske kateheze kao nadahnuće iz Latinske Amerike i župnih susreta osoba starije dobi kao nadahnuće iz Njemačke. Istraživanje provedeno među studenticama i studentima pete godine Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 2009. i 2010. godine tražilo je od ispitanika da na temelju znanja koja su stekli u kolegiju Crkvena kateheza »iznesu obilježja pokoncilskog shvaćanja i usmjerenja kateheze koja prepoznaju u svojoj biskupiji (ukoliko im je stanje poznato) ili u svojoj župi, da navedu najveće poteškoće koje uočavaju i pokušaju identificirati njihove uzroke te naznače rješenja koja bi pridonijela poboljšanju postojećeg stanja« (str. 135-136). U odgovorima studentica i studenata pete godine Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu mogu se otkriti stanje župne kateheze koja još uvijek nije dovoljno optimalno zaživjela u župnim zajednicama nakon dolaska demokracije i ponovnog uvođenja vjeronauka u škole, ali i razmišljanja i stavove ispitanika kako poboljšati ostvarenje raznih oblika katehetskih susreta u župnim zajednicama.

Naslov četvrtog poglavlja *Školski vjeronauk i župna zajednica – prema odnosu povjerenja i suradnje* obrađuje niz važnih tema što bi trebao vjeronauk u školi značiti za župnu zajednicu. Zato ovo poglavlje pretresa značenje vjeronauka u školi kao mje-

sta susreta Crkve s crkveno distanciranim kršćanima a naglašava dijalog i suradnju vjeronauka, vjeroučiteljica i vjeroučitelja i župnih zajednica, razmišlja o vjeronauku u školi i njegovu traganju za novim govorom vjere, donosi kod nas ne toliko prisutnu relaciju, a ta je pitanje što župne zajednice očekuju od vjeronauka u školi te na kraju dotiče uvijek aktualan odnos vjeroučiteljica i vjeroučitelja s župnom zajednicom.

Posljednje, peto poglavlje knjige donosi pregled *modela i značenja školskog vjeronauka u europskom kontekstu*. U ovom poglavlju želi se promotriti status i modeli vjeronauka u školi kao pokazatelja »značenja vjere, Crkve/Crkava i teologije u Europi i njezinim pojedinim zemljama te istodobno razumjeti postojeće stanje kao upit kršćanskoj vjeri i Katoličkoj crkvi i njezinoj teologiji« (str. 189).

Uvažavajući relevantnu domaću i stranu literaturu, dr. sc. Ana s. Thea Filipović u svojoj knjizi *U službi zrelosti vjere i rasta osoba. Katehetska i religijskopedagoška promišljanja u suvremenom kontekstu* obrađuje neke od temeljnih katehetskih tema: što je kateheza Crkve i kako se ona danas razumije, žarišta suvremenoga katehetskog i religijskopedagoškog razmišljanja, stanje župne kateheze u Republici Hrvatskoj, suodnos vjeronauka u školi i župne zajednice te značenje vjeronauka u školi u europskom kontekstu. Vrijednost knjige odražava se u prikazu određenih tema o kojima se dosad nije pisalo ili veoma rijetko u hrvatskim katehetskim i religijskopedagoškim stručnim krugovima. Auto-

rica u izlaganju pojedinih tema povezuje i uspoređuje europska i hrvatska katehetska i religijskopedagoška razmišljanja i iskustva. Knjiga u svojoj otvorenosti prema čitatelju daje poticaje i poziva na produblјivanje obrađenih tema, a koje su od neprocjenjive važnosti za razvijanje suvremene hrvatske katehetske i religijskopedagoške teorije i prakse. Zato se knjiga može primiti i iščitavati kao djelo koje je namijenjeno studenticama i studentima

teoloških učilišta, vjeroučiteljicama, vjeroučiteljima, svećenicima, redovnicama, redovnicima i vjernicima laicima angažiranim u bilo kojem katehetskom obliku u župnoj zajednici kao poticaj za što kvalitetniji rad te osobama koje s (vjerničkim) zanimanjem prate to područje djelovanja Crkve, a kojima katehetika i religijska pedagogija nije primarna struka.

Josip Šimunović